

Nr 138.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1939 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till intagningsnämnder vid vissa allmänna läroverk m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner. (2:a avd.)

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1939/40 har Kungl. Maj:t (punkten 125 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till Allmänna läroverken: Intagningsnämnder för budgetåret 1939/40 beräkna ett anslag av 10,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 24 februari 1939 dagtecknad proposition (nr 101), under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att till Intagningsnämnder vid vissa allmänna läroverk m. fl. läroanstalter för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *J. Bergman* väckt motion (I: 235), vari hemställts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition nr 101 hemställer hos Kungl. Maj:t, att fortsatt och allsidig utredning av frågan om sättet för intagning vid allmänna läroverk m. m. må föranstaltas med beaktande av att tillfredsställande samverkan mellan folkskolans och läroverkens lärare kommer till stånd, ävensom att resultatet av denna utredning framlägges för riksdagen;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *C. G. Tengström* och *O. Dahlbäck* väckt motion (II: 364), vari hemställts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 101 ville hemställa hos Kungl. Maj:t att föranstalta om fortsatt utredning av frågan om sättet för intagning av elever vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter och för riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning kan giva anledning.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de motionsvis gjorda yrkandena, hänvisas till motionerna.

Av propositionen nr 101/1939 inhämtas bland annat:

Nu gällande bestämmelser om ordningen för inträdesprövningar till realskolans första klass och lyceets första krets innebära i huvudsak, *att* inträdessökande till första klassen av femårig realskola, som med vitsord om minst godkända insikter i ämnena kristendomskunskap, modersmålet, räkning och geometri, geografi, naturkunnighet samt historia genomgått lägst fjärde klassen av folkskola, anordnad enligt någon av denna skolas A- eller B-former, skall, för intagning i sagda klass av realskolan, i modersmålet och räkning undergå prövning, vilken skall avse det kunskapsmått, som folkskolans fjärde klass har att bibringa, *att* inträdessökande till första klassen av fyraårig realskola eller första klassen av lyceum, som med vitsord om minst godkända insikter i samtliga här ovan angivna ämnen genomgått sjätte klassen av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt A- eller B-formen, skall, för intagning i sagda årsklass av realskolan eller lyceet, i modersmålet och räkning undergå prövning, vilken skall avse det kunskapsmått, som dylik skolform har att bibringa, *att* andra inträdessökande än de nu omförmälda skola undergå prövning i samtliga ovan angivna ämnen med undantag av geometri, *samt att* inträdesprövning anställas av lärarna i den ordning, rektor bestämmer. Vidare föreskrives, att prövningen skall omfatta dels skriftliga prov, dels på lämpligt sätt anordnade förhör och samtal med de inträdessökande i syfte att utröna dessas förståndsutveckling och läggning. Samverkan mellan läroverkets lärare och lärarna vid de läroanstalter, i vilka de inträdessökande senast åtnjutit undervisning, skall enligt stadgan anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av skolöverstyrelsen givna anvisningar och under iakttagande i övrigt av de föreskrifter, som överstyrelsen äger utfärda, samt på sätt rektor i varje särskilt fall bestämmer.

En av chefen för ecklesiastikdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande tillkallad sakkunnig, lektorn vid folkskoleseminariet i Kalmar F. J. M. Wigforss, har med skrivelse den 30 september 1938 överlämnat betänkande med utredning och förslag angående intagning av elever i första klassen av de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter (statens offentliga utredningar 1938: 29).

Den sakkunniges utredning och förslag.

Den sakkunnige har till en början lämnat en redogörelse för de erfarenheter, som blivit gjorda vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter, angående bland annat möjligheten att med tillämpning av nu gällande föreskrifter bedöma de inträdessökandes förutsättningar för studier vid ifrågavarande läroanstalter och därigenom ernå ett i möjligaste mån rättvist och lämpligt urval bland sökande samt angående ovan berörda bestämmelsers återverkan på arbetsförhållandena i folkskolan.

Av de undersökningar, som gjorts, framhåller den sakkunnige, finge man ett bestämt intryck av hur vanskligt det vore att på grund av betygen i det

nuvarande inträdesprovet riktigt bedöma de sökandes förutsättningar för studier i läroverket.

Frågan, om inträdesprövningen gäve tillfredsställande möjlighet att bedöma de sökandes förutsättningar för studier och därigenom åstadkomme ett lämpligt urval bland de sökande, syntes ej kunna besvaras annat än nekande.

Beträffande frågan om det nuvarande *i n t a g n i n g s f ö r f a r a n d e t s* återverkningar på folkskolan framhåller den sakkunnige, att undersökningar framvisat såväl gynnsamma som ogynnsamma återverkningar. I det hela hade dock återverkningarna varit mindre gynnsamma. Provet hade i många fall verkat oroande på barnen och hemmen.

Beträffande orsakerna till att inträdesprövningen ej fungerade tillfredsställande har den sakkunnige bland annat framhållit följande:

Den orsak till felbedömning, som kanske mest hänvisades till, vore, att vissa sökande särskilt trimmats för provet, med resultat, att de kunskaper och färdigheter, som uppvisades vid prövningen, bleve osäkra mått på studiekapaciteten. Att ur de förvärvade kunskaperna draga någon slutsats om studieförutsättningarna bleve under sådana omständigheter ej lätt. De särskilda preparandkurser, som på många håll vore anordnade för inträdessökande till läroverken, betraktades därför allmänt av rektorerna med oblidla ögon. Det påpekades, att på så sätt elever, som ej alls passade för studiearbetet i skolan, likväl nådde fram till att bliva godkända vid prövningen. Vid konkurrens, då platsbrist rådde, finge de särskilt tränade för höga betyg i förhållande till sina studieanlag och utträngde därigenom bättre begåvade.

Under erinran att frågan, huruvida inträdesproven vore nödvändiga för sökande från folkskolan, redan tidigare varit föremål för behandling, men att en lösning i riktning mot deras avskaffande avvisats på grund av praktiska svårigheter, har den sakkunnige *b e t r ä f f a n d e* möjligheten av *i n t a g n i n g* i läroverk på grundval av folkskolans vitsord om de inträdessökande anfört bland annat:

Genom den i ärendet verkställda utredningen hade viss kunskap erhållits om den nuvarande opinionen i denna fråga på folkskole- och läroverks-håll. Med hänsyn till inträdesprovets återverkningar på folkskolan skulle man hava väntat, att folkskolans lärare på frågan, om de önskat inträdesprovets bibehållande, i allmänhet svarat nej. Emellertid hade endast en mindre del eller 15 procent av de tillfrågade 1,199 lärarna, lämnat detta svar, medan återstoden svarat ja. Orsaken härtill vore säkerligen till väsentlig del att söka däri, att man ansåge, att folkskolans betyg för närvarande ej lämpade sig som instrument för ett eventuellt behövt urval bland de sökande. Majoriteten av dessa lärare hade även nekande besvarat frågan, om folkskolans betyg skulle kunna läggas till grund för intagningen i läroverket, enär folkskolans betyg gäves efter alltför växlande grunder. Respekten för folkskolebetygen syntes dock vara större bland folkskolinspektörer och överlärare än bland lärarna själva, i det 30 procent av skolledarna förklarar sig önska, att inträdesproven avskaffades, och 50 procent uttalat sitt förtroende för skolbetygen.

Av läroverkens rektorer hade majoriteten uttalat önskan, att inträdesprövningen bibehölles, men anmärkningsvärt många hade samtidigt uttalat sitt förtroende för folkskolebetyget och ansett, att det utgjorde ett värdefullt komplement till inträdesprovet.

Orsaken till att åsikterna på olika håll angående folkskolebetygets användbarhet mycket skarpt skilde sig från varandra vore väl delvis att söka i att förhållandena på olika orter vore olika i fråga om folkskolebetygens värde.

Den sakkunnige konstaterar, att de föreliggande resultaten av jämförelser mellan intagning i läroverket på grundval av provnings- eller folkskolebetyg pekade i riktning mot att de senare erbjudit fullt lika god ledning som de förra. Slutsatsen att inträdesprövningen alltså kunde undvaras låge ju då, yttrar den sakkunnige, mycket nära. Om större hänsyn kunde tagas till folkskolebetygen genom att kombinera provnings- och folkskolebetygen, kunde en intagningsprocedur, i vilken provning inginge som ett moment, komma att fungera något bättre än intagning blott på grundval av folkskolebetyget i dettas nuvarande skick. Då emellertid denna förbättring av möjligheterna att erhålla ett gott urval bland de sökande ej vore betydande, kunde den ej tillräckligt motivera bibehållandet av en så omfattande och på många sätt irriterande och besvärlig procedur, som en inträdesprövning utgjorde och som i det hela utövade en ogynnsam inverkan på folkskolan.

Av betydande vikt för ställningstagandet till frågan vore för övrigt, fortsätter den sakkunnige, hur stor betydelse provningsmomentet kunde komma att få, om folkskolebetyget, som sannolikt vore, genom en del åtgärder kunde befrias från vissa nu därmed förenade påtagliga svagheter, som nu vidlåde det.

Det funnes goda skäl att tro, att en bättre ordning på betygsområdet än som nu rådde i folkskolan skulle kunna åstadkommas, och allt efter som förbättringarna på detta område fortskrede, miste inträdesprövningen alltmera sin betydelse som utjämnande faktor. Och därmed försvunne också alltmera värdet av prövningen som komplement till folkskolebetyget.

En sänkning av kunskapsnivån hos de i läroverkens första klass intagna skulle möjligen kunna befaras, om det nuvarande myckna extraläsandet i och för inträdesprövningen genom en reform av intagningsproceduren bragtes att upphöra. Det hade också från en del håll framhållits, att kursföringarna i inträdesprövningarna ofta låge i överkanten av folkskolans kurser. Även om dessa argument för bibehållande av en inträdesprövning vore av tvivelaktig styrka, borde dock en översyn av folkskolans kurs- och timplaner komma till stånd, i och för avgörande om någon ändring i nuvarande ordning skulle kunna *giva folkskolan ökad bärkraft som grundskola för den högre skolan* utan åsidosättande av folkskolans undervisningsmål i det hela.

Den sakkunnige har till särskild behandling upptagit frågan om betygssättningen i folkskolan och framlagt vissa förslag till ernående av större likformighet vid kunskapernas vitsordande. I betänkandet ifrågasattes införandet i folkskolan av s. k. »standardiserade prov», d. v. s. prov av experimentellt fastställd svårighetsgrad, och särskilda anvisningar om de principer, som skola följas vid betygssättningen, eventuellt

i undervisningsplanen för rikets folkskolor. Vidare förutsattes, att i instruktionerna för folkskolinspektörer och överlärare införas vissa bestämmelser om särskild tillsyn på området.

Härefter har den sakkunnige framlagt de förslag till intagningsförfarande, vartill utredningen befunnits giva anledning, och har därvid anfört bland annat:

Avgörandet i fråga om vilka av de inträdessökande, som skulle godkännas och intagas, torde, då intagningen skulle ske på basis av vitsorden från folkskolan och frågan så nära berörde både folkskola och läroverk, enligt den sakkunniges mening böra lämpligast handhavas av en särskild för varje läroverk tillsatt *intagningsnämnd*, i vilken såväl läroverk som folkskola vore representerade.

Nämndens betydelsefullaste och mest grannliga uppgift bleve att bestämma, vilka som skulle utgallras, då ej alla godkända kunde intagas. Avgörandet härav kunde sannolikt ej avgöras enligt exakta matematiska regler utan måste bliva en omdömesfråga. Alla nämndens ledamöter borde alltså skaffa sig en ingående kännedom om de tveksamma fallen. Ju större nämnd dess svårare vore det att förverkliga denna fordran. Antalet ledamöter i nämnden torde därför böra begränsas till förslagsvis fem. Självskrivnen ordförande borde vara läroverkets rektor. De övriga fyra ledamöterna skulle kunna tillsättas så, att läroverkskollegiet bland sina ledamöter valde två personer, och folkskolestyrelsen eller skolrådet inom det samhälle, där läroverket vore beläget, valde två, vilka borde vara verksamma i folkskolans tjänst som lärare eller inspektörer. Genom denna sammansättning av nämnden finge läroverkets lärare det största inflytandet, vilket, då intagningen av elever i läroverket måste sägas i högre grad beröra läroverket än folkskolan, finge anses vara motiverat.

Det vore lämpligt, att nämndens sammansättning ej för mycket växlade år från år. Nämndens ledamöter förvärvade naturligtvis under årens lopp en ganska ingående kännedom om förhållandena inom »läroverksdistriktet» och de frågor, som behövde avgöras som omdömesfrågor, kunde sålunda bliva allt säkrare bedömda. Lämplig valperiod vore måhända tre år.

Då två eller flera allmänna läroverk hade gemensamt lärjungeområde, kunde det möjligen bliva lämpligt med gemensam intagningsnämnd för läroverken. Det finge ankomma på skolöverstyrelsen att i dylikt fall till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om sådan nämnds tillsättande och sammansättning.

Förslaget om intagningsnämnder gällde närmast de allmänna läroverken, de kommunala mellanskolorna och de kommunala flickskolorna. För de med dessa jämförliga statsunderstödda privata högre skolorna torde inrättande av intagningsnämnder böra göras beroende av särskild prövning i de enskilda fallen.

Den intima samverkan mellan läroverk och folkskola, som skulle komma till stånd genom de föreslagna intagningsnämnderna, torde i allmänhet ej göra den form av samverkan överflödig, som nu förekomme i det gemensamma sammanträdet mellan avlämnande och mottagande lärare. Vid detta sammanträde borde intagningsnämndens ledamöter vara närvarande och hava genom studium av ansökningshandlingarna skaffat sig någon känne-

dom om de inträdessökande, så att utbytet av sammanträdet kunde bliva så stort som möjligt.

I fråga om *kostnaderna* för intagningsnämnderna yttrar den sakkunnige:

Det förefölle utan vidare klart, att de av folkskolestyrelsen valda ledamöterna borde erhålla ersättning för arbetet i intagningsnämnden. I fråga om representanterna för läroverket skulle man kunna göra gällande, att arbetet i intagningsnämnden motsvarade det arbete, som nu utfördes vid inträdesprövningarna, men då sammanträdena inom nämnderna ej kunde begränsas till tiden omedelbart efter läsårets avslutande och då ju dessutom inträdesprövningar till första klassen ej helt kunde bortfalla, syntes det skäligt, att alla ledamöter erhöles ersättning för sitt arbete. Ersättningen torde lämpligen utgå som årsarvode.

Kostnaderna för nämndernas verksamhet — beräknad till 43,500 kronor årligen — skulle, om så ansåges lämpligt, kunna täckas med en anmälningsavgift för inträdessökande, uppgående till 4 kronor.

Enligt den sakkunniges förslag skulle intagningen vid de allmänna läroverken i de allra flesta fall ske på grundval av de sökandes vitsord från föregående skola. Emellertid borde inträdesprövning i vissa fall även i fortsättningen anordnas. Härutinnan yttras:

Sökande från folkskolans huvudformer. Det stora flertalet av de inträdessökande till realskolans eller därmed jämförliga läroanstalters lägsta klass komme från folkskolans A- eller B-former. Sökande av denna kategori borde kunna fritagas från prövning.

Den sakkunnige föresloge, att inträdessökande till klass 1⁵, respektive 1⁴ i realskolan och motsvarande klasser i med realskolan jämförliga läroanstalter, som med godkända betyg i läroämnena genomgått lägst fjärde respektive sjätte klassen i någon av folkskolans A- eller B-former, skulle vara godkänd, om han i någondera av ämnesgrenarna läsning, skrivning och tillämpad räkning erhållit lägst vitsordet Ba i vårterminsbetyget i sagda klass. Om en ytterligare uppdelning av ämnena, som av den sakkunnige förordats, ej skulle komma till stånd, borde överbetyget gälla räkning i stället för »tillämpad räkning».

Sökande, som vore godkänd i alla läroämnena och ämnesgrenar men ej erhållit erforderligt kvalificerat betyg, skulle provas i modersmålet och räkning liksom nu. Sökande, som i folkskolan vore underkänd i något läroämne eller ämnesgren, skulle provas i *alla* folkskolans läroämnena.

Sökande från folkskolans undantagsformer. Inträdessökande från annan folkskola än av huvudformen skulle för närvarande undergå prövning i alla folkskolans läroämnena. Önskvärt hade varit, om även dessa sökande, för vilka prövningen ofta vore särskilt betungande, hade kunnat beredas samma lättnad som barnen i A- och B-skolorna. Av avgivna yttranden hade framgått, att de inträdessökande, som nu skulle undergå prövning i alla ämnena, praktiskt taget aldrig underkändes, om de vore godkända i modersmålet och räkning. Den kontroll, som inträdesprovet under sådana förhållanden gäve i fråga om kunskapsmättet i dessa andra ämnen, torde ej vara så särskilt betydelsefull.

Med beaktande av sådana omständigheter hade för sökande från folkskolan undantagsformer föreslagits, att för sökande från 7 klassen till klass 1⁴ borde inträdesprövning endast äga rum i ämnena modersmålet och räkning. Sökande från lägre klass torde som hittills böra pröva i alla läroämnena. Möjligt vore dock, att kristendomsämnet generellt borde bort-

tagas från provningsämnenas grupp. Sökande till klass 1⁵ från 5 klassen skulle provas endast i modersmålet och räkning, sökande från lägre klass i alla läroämnena.

Om sökanden vore underkänd i något läroämne i folkskolan, gällde naturligtvis samma bestämmelse som för sökanden från A-skola, att provningen skulle omfatta alla folkskolans läroämnen.

Sökande från kommunal flickskola till klass 1⁴. Till den fyraåriga realskolans första klass kunde sökande anmäla sig från den sjuåriga kommunala flickskolans lägre klasser. Eleverna i denna intoges i klass 1⁷ efter samma grunder, som gällde för intagning i den femåriga realskolans första klass. De hade alltså i allmänhet kommit från folkskolans fjärde klass. Det syntes då rimligt, att tillträde till den fyraåriga realskolans första klass skulle stå öppet för dem på samma villkor som för dem, som kvarstannat i folkskolan och från sjätte klassen sökte inträde. Det betydde, att sökande, som med godkända vitsord genomgått klass 2⁷ i kommunal flickskola, skulle utan inträdesprovning vara godkänd till klass 1⁴ i realskolan.

Sökande från enskilda skolor. Även sökande från privata statsunderstödda högre skolors lägre klasser torde det ofta vara möjligt att utan provning mottaga, men här vore det svårt att ange generella bestämmelser. Det syntes vara bäst, att de enskilda skolorna finge hos skolöverstyrelsen anhålla om att i fråga om intagningen till läroverken bliva likställda med folkskolorna.

Rättighet att undergå provning, omfattande samtliga läroämnen, borde tillkomma envar sökande.

Beträffande *i n t a g n i n g s f ö r f a r a n d e t* har den sakkunnige bland annat anfört:

För att intagningsnämnden skulle kunna fullgöra sin uppgift måste den till sitt förfogande hava ett rätt stort antal uppgifter om de inträdes-sökande.

För att intagningsnämnden ur vårterminsbetyget skulle kunna bedöma den sökandes ställning i klassen, borde en översikt lämnas för klassavdelningen av elevernas betygssummor i läroämnena. I översikten angäves för varje elev i klassen hans betygs-poäng. Antalet poäng, som uppgäves, bleve alltså lika med antalet elever i klassen. Med hjälp av dessa poängtal kunde intagningsnämnden överblicka lärjungens ställning i klassen. Poäng-översikten gjorde ej den betygsöversikt överflödigt, som redan nu gäves på terminsbetygen för de inträdessökande. En sådan översikt av betygsgraderna i klassavdelningen borde alltså fortfarande meddelas.

För sökande från högre klass än den nämnda »anknytningsklassen» borde även hans betygs-poäng från denna lägre klass samt uppgift om hans rangordning i denna klass lämnas. I fråga om sökande till 1⁵ från klass 5 skulle alltså intagningsnämnden kunna bedöma, hur hans ställning varit i klass 4, varifrån han kunnat söka inträde.

Läraren borde vidare avgiva sitt omdöme om de sökandes allmänna lämplighet för studier i läroverket.

Dessutom borde läraren ange sådana fysiska eller psykiska egenskaper, som han ansåge kunna vara av någon betydelse för de sökandes lämplighet, när det gällde intagning i läroverk.

Läraren borde också taga reda på och meddela, om sökandens utveckling under skolåren företett något anmärkningsvärt, t. ex. i fråga om den rangordning, han intagit i klassen under de olika skolåren.

Till intagningsnämndens förfogande skulle ock, om så påfordrades, ställas av de sökande under sista läsåret utförda skriftliga prov, alltså räkne-, rättstavnings- och uppsatsprov samt skriftliga prov av annat slag, om sådana förekommit.

Nämndens ledamöter finge vid sammanträdet med de sökandes lärare möjlighet att erhålla närmare upplysning om sådana fall, som vid granskning av anmälningshandlingarna befunnits i ett eller annat avseende i behov av klargörande.

Med ledning av alla dessa uppgifter plus prövningsbetygen för dem, som genomgått inträdesprov, hade alltså intagningsnämnden att avgöra vilka av de sökande, som skulle godkännas och vilka som skulle intagas.

Frågan om godkännandet vore ju en relativt enkel procedur, då väl endast i undantagsfall tveksamhet behövde uppkomma.

Då gallring måste företagas bland de godkända, måste intagningsnämnden i viss utsträckning placera de sökande i rangordning i enlighet med vissa särskilda regler.

Inordnande av de sökande i rangordning borde avse endast de tveksamma fallen. Om platstillgången vore relativt god, så att endast ett fåtal av de godkända ej kunde intagas, behövde man ju endast fastställa vilka, som skulle placeras i nedersta delen av rangskalan.

Yttranden över sakkunnigförslaget.

Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande till att börja med givit en översikt över de yttranden från läroverkskollegier, statens folkskolinspektörer, Stockholms stads folkskoledirektion och folkskolestyrelserna i vissa städer, som av överstyrelsen inforrats, samt har därvid anfört bland annat:

Betänkandet hade rönt ett välvilligt mottagande. Tillstyrkande yttranden hade avgivits av drygt hälften av kollegierna vid de högre allmänna läroverken, omkring tre fjärdedelar av kollegierna vid realskolorna och nästan samtliga folkskolinspektörer, vartill komme, att åtskilliga av de yttranden, som vid sammanarbetningen räknats som avstyrkande, i princip icke ställde sig avvisande men ansåge, att standardiseringen av folkskolebetygen borde genomföras, innan de nuvarande inträdesprövningarna avskaffades. Å andra sidan förbunde icke så få av de tillstyrkande yttrandena sitt accepterande av förslaget med villkoret, att betygsstandardiseringen skulle vara genomförbar och verkligen genomfördes. Funnes skäl att antaga, att standardiseringsarbetet icke skulle komma till stånd eller icke förde till målet, skulle antagligen åtskilliga av de nu med villkor tillstyrkande yttrandena på grund av sin uppläggning hava måst utmytna i en avstyrkan.

Överstyrelsen tillstyrker den sakkunniges förslag under förutsättning, att nya parallellavdelningar i mån av behov upprättas, så att gallringen vid inträdet i de allmänna läroverken blir relativt obetydlig. Däremot ställer sig överstyrelsen mera tveksam till förslaget, därest på grund av en restriktiv anslagspolitik hård utrymmeskonkurrens bleve regel. Inträdesprövningarna böra då enligt överstyrelsens mening tills vidare bibehållas, och arbetet inriktas på att med olika hjälpmedel framställa en så fullkomnad urvalsmekanism som möjligt. Såsom en första åtgärd borde

i så fall ett kombinerat förfarande utarbetas, varigenom betygen såväl från folkskolan som från inträdesprövningarna vid intagningen komma till sin rätt. Villkoren för befrielse från inträdesprov hava enligt överstyrelsens uppfattning satts väl lågt av den sakkunnige. Ätminstone två överbetyg böra fordras inom ämnesgruppen tal- och läsövningar, skrivning och språklära och tillämpad räkning. Jämväl fordringarna för godkännande vid inträdesprövningarna, i den mån sådana skola förekomma, böra med hänsyn till den nya betygsskala, som den sakkunnige föreslagit, i någon mån höjas. Överstyrelsen tillstyrker åtgärder för framställande av standardprov för folkskolan. Proven böra bliva hjälpmedel för läraren att orientera sig i fråga om betygssättningens praktiska sida. De böra däremot icke göras obligatoriska. Intagningsnämnderna tillstyrkas jämväl. Överstyrelsen anser dock, att landsbygdens intressen böra tillvaratagas bättre än som enligt förslaget är möjligt och att mandattiden bör inskränkas till ett år. Godkännandet av lärjungarna bör liksom nu ligga i de prövande lärarnas händer. Nämnderna behöva således icke träda i funktion, om utrymmet medger, att samtliga lärjungar intagas. Deras huvudsakliga uppgift blir enligt överstyrelsens förslag att verkställa intagningen i de fall, då utrymmeskonkurrens uppträder.

De sänkta inträdesfordringarna komma enligt överstyrelsens mening sannolikt att återverka på läroverkens elevnumerär. Ökningen av antalet klassavdelningar inom första klassen uppskattas av överstyrelsen till minst 40, när reformen är till fullo genomförd. Därvid har antalet inträdessökande antagits oförändrat och hänsyn endast tagits till minskningen av antalet underkända genom provens bortfallande. Skulle även tilloppet av sökande stimuleras genom det nya intagningsförfarandet, kan reformen, påpekar överstyrelsen, komma att medföra en betydligt större ansvällning av läroverksorganisationen.

Vidare framhåller överstyrelsen i anslutning till vad av den sakkunnige i ämnet anförts, att ett avskaffande av inträdesproven kan komma att medföra svårigheter för den högre skolan, särskilt vad angår matematikundervisningen, och ifrågasätter vissa kompenserande åtgärder i form av ökat antal veckotimmar i matematik i klass 1⁵ i realskolan.

Överstyrelsen har, efter att hava uppehållit sig vid frågan om möjligheterna att på tillfredsställande sätt lösa urvalsproblemet och bland annat framkastat tanken att åt det av 1936 års lärarutbildningssakkunniga ifrågasatta psykologisk-pedagogiska institutet anförtro utarbetandet av ett förbättrat intagningsförfarande, anfört bland annat följande principiella synpunkter:

Beträffande det föreliggande sakkunnigeförslaget i dess principiella delar syntes det överstyrelsen vara av avgörande betydelse, vilken ställning i samhället statsmakterna under kommande år tilldelade realskolan. Skulle i fråga om denna skola den restriktiva politik föras, som vore det konsekventa uttrycket för den äldre uppfattningen om realskolans ställning i skolsystemet, funne överstyrelsen det både i statens och den enskildes in-

tresse starkt påkallat, att intagningsförfarandena genom statens försorg fullkomnades, så långt det med rimligt uppbåd av arbete vore möjligt. Överstyrelsen skulle därför inför en sådan utveckling finna sig nödsakad att avstyrka det omedelbara förverkligandet av den sakkunniges förslag och i stället föreslå åtgärder för intagningsprocedurens förbättring.

Skulle åter vid de allmänna läroverken och jämförliga läroanstalter i mån av behov nya klasser komma att inrättas för att upptaga en eventuellt ökad tillströmning av lärjungar, så att den nuvarande jämvikten mellan platstillgången och platsbehovet icke avsevärt behövde rubbas, måste överstyrelsen medgiva, att en mera invecklad antagningsmekanism knappast oundgängligen vore av nöden. Den enkla, ehuru onekligen något summariska urvalsmöjlighet, som folkskolebetygen trots de varierande principerna för betygssättningen skänkte, torde under sådana förhållanden kunna anses någorlunda tillfyllest, lika väl som den nuvarande urvalsproceduren. Den verkliga gallringen komme att ske successivt under realskolans arbete.

När överstyrelsen trots vissa betänkligheter vore beredd att under ovan angiven förutsättning tillstyrka den sakkunniges förslag i dess huvudpunkter, berodde detta främst på att den föreslagna metoden framför den nuvarande syntes äga de visserligen i någon mån osäkra utvecklingsmöjligheter, som sammanhänge med det ifrågasatta införandet i folkskolan av standardiserade prov. Vidare måste överstyrelsen säga sig, att även om man, t. ex. genom att kombinera inträdesprov och standardiserade folkskolebetyg under hänsynstagande jämväl till lärjungarnas ålder, sannolikt skulle komma längre än genom den föreslagna metoden enbart för sig, icke ens detta förfaringssätt skulle medföra resultat, ägnade att *på lång sikt* giva en betryggande prognos för den inträdessökandes studiemöjligheter. Särskilt de djupgående ändringar i personligheten, som ofta inträffade vid den hormonala omställningen av organismen i samband med puberteten, kunde stundom på ett radikalt sätt ändra individens förutsättningar för studier utan att egentligen påverka hans intelligens och inskränkte därför väsentligt värdet av finjusteringar av de urvalsförfaranden, som i barnåren kunde ifrågakomma.

Därest inom de närmaste åren ett psykologisk-pedagogiskt institut komme till stånd och därest detta utrustades med tillräckliga resurser för mera omfattande undersökningar, funne överstyrelsen det likväl önskvärt, att problemet om lärjungeurvalet till den högre skolan gjordes till föremål för ytterligare prövning och att institutets ledning i detta syfte tillerkändes möjlighet att vid de försöksskolor, till vilka dess praktiska verksamhet komme att bliva förlagd, med en viss frihet förfoga över olika intagningsförfaranden.

Beträffande kostnaderna för intagningsnämnderna har överstyrelsen yttrat:

Överstyrelsen avstyrkte bestämt tanken på en särskild lärjungeavgift för bestridande av kostnaderna för nämndernas verksamhet. Överstyrelsen föresloge för sin del, att intagningsnämnderna vid de allmänna läroverken helt finansierades med statsmedel och att till bestridande av kostnaderna för de nämnder, som komme att inrättas vid kommunala och enskilda skolor, statsbidrag måtte utgå med t. ex. tre fjärdedelar av kostnaderna. Arvode borde givetvis icke utgå till ledamöterna i de nämnder, vilka eventuellt icke behövde träda i funktion under året. Vid läroverk, där nämnden

behövde anlitas, torde det förberedande arbetet bliva avsevärt tyngre än med nuvarande antagningsförfarande. Överstyrelsen föresloge därför att nämnden erhöles särskilt sekreterararvode, t. ex. 25 kronor för varje påbörjat femtiotal sökande, eller att ordförandens arvode i motsvarande grad förstärktes.

Överstyrelsen konstaterar, att den nya ordningen troligen skulle för den högre skolan hava vissa gynnsamma biverkningar.

Det vore med hänsyn till dessa förhållanden naturligt, att i flera yttranden tanken på en skärpt gallring i realskolans första klass framfördes. Rätten till kvarsittning skulle inskränkas. Lärjungar, som vid vårterminens slut erhållit ett visst antal underbetyg, borde återföras till folk- eller fortsättningskolan. Rimligast tedde sig det förslag, som framfördes av rektor vid högre allmänna läroverket för gossar i Örebro, enligt vilket kollegiet efter förslag av klasskonferensen borde erhålla rätt att förbjuda kvarsittning i första klassen, därest elev visat sig uppenbart olämplig för studier vid allmänt läroverk. En sådan bestämmelse komme att nära ansluta sig till den vid tekniska fackskolor och tekniska gymnasier gällande ordningen.

Beträffande ordningen för förslagets genomförande föresloge överstyrelsen, att de nya bestämmelserna skulle träda i kraft, så snart standardprov för folkskolan i tillräcklig utsträckning kunde tillhandahållas. Skulle det uppdragas åt ett psykologiskt-pedagogiskt institut att framställa sådana prov, borde de nya intagningsbestämmelserna kunna tillämpas vid slutet av dess första verksamhetsår. Ur andra synpunkter än denna torde ingen längre övergångstid vara behövlig. Sedan folkskolebetygen i princip gillats som norm för intagningen, borde de nya grunderna genomföras, så snart det med hänsyn till den föreslagna betygsstandardiseringen kunde ske.

T. f. undervisningsrådet Ekholm har i anledning av överstyrelsens utlåtande anmält reservation, i vilken anförts följande:

I princip anslöte sig visserligen reservanten till en intagningsprocedur, grundad på folkskolebetygen, men han ansåge, att fordringarna för intagning utan prövning borde ställas högre än vad överstyrelsen gjort. Det synes icke vara någon orimlig fordran, att de, som *utan prövning* skulle intagas i realskolan, i hälften eller närmare hälften av folkskolans ämnen och ämnesgrenar skulle kunna uppvisa medelgoda prestationer (d. v. s. betyget Ba) eller genom högre betyg i något eller några ämnen (ämnesgrupper) kompensera svagheten i andra. Enligt reservantens mening borde således endast sådana inträdessökande befrias från prövning, som i folkskolans 4, respektive 6 klass icke i något ämne eller någon ämnesgren hade lägre vitsord än B och vars samlade betygssumma uppginge till 11 (eventuellt, om »tillämpad räkning» och »mekanisk räkning» sammansloges till »räkning och geometri», 10) betygsenheter, därav minst betyget Ba i två av de tre ämnena tal- och läsövningar, skrivning och språklära, tillämpad räkning (räkning och geometri), allt vid folkskolans huvudformer. I analogi härmed borde kraven på *prövande* inträdessökande höjas.

Läroverklärarnas riksförbund har förklarat sig principiellt gilla grundsatsen om folkskolebetygen som gallringsinstrument. Förbundet, som icke

kunnat tillstyrka den sakkunniges förslag på alla punkter, håller dock för sannolikt, att för läroverkets och folkskolans arbete värdefulla resultat skulle kunna uppnås genom med klokhed och måtta avvägda försök i av den sakkunnige föreslagen riktning. Förbundet anser det lyckligast, om med definitivt beslut kunde dröja, till dess förslaget verkningar fått prövas ej blott i läroverken utan framför allt i fråga om betygssättningen inom folkskolan.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening, som i stort sett biträtt den sakkunniges förslag i fråga om intagningsförfarandet i läroverken och betygssättningen i folkskolan, har i sitt yttrande särskilt uppehållit sig vid den sistnämnda frågan och hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte i undervisningsplanen för rikets folkskolor åvägabringa nödvändiga bestämmelser angående enhetlig betygssättning. Centralstyrelsen har funnit en höjning av de av den sakkunnige föreslagna betygssättningarna för inträde i läroverk kunna ifrågasättas.

Departementschefen.

För egen del har departementschefen anfört huvudsakligen följande:

I likhet med den sakkunnige och i överensstämmelse med den uppfattning, som kommit till uttryck i flertalet yttranden över sakkunnigförslaget och icke minst bland folkskolans och läroverkens lärare, finner jag starka skäl tala för förslaget om inträdesprovets bortfallande i flertalet fall. Det torde icke råda tvivel om att den uppfattning om en inträdessökande, som grundar sig på flera års skolarbete, bör vara tillförlitligare än den uppfattning, som kan erhållas genom några timmars förhör i en för den sökande ny och ovan omgivning. Icke minst för barn från landsbygden, vilka måste inställa sig vid läroverken för att undergå inträdesprövning i en för dem ofta helt främmande miljö, är den nuvarande ordningen förenad med allvarliga olägenheter av psykologisk och ekonomisk art. Ett intagningsystem, som har till konsekvens att mellan folkskola och läroverk inskjutes ett led av preparandkurser, är icke tillfredsställande och bör enligt min mening icke utan verkligt tvingande skäl bibehållas. Har folkskolan befunnits lämplig som grundskola för den högre undervisningen, böra också enligt min uppfattning de vitsord, som utdelas i folkskolan, kunna godtagas som mätare på folkskolelevernas kunskapsnivå och förutsättningar för fortsatta studier. Ett realiserande av den sakkunniges förslag kan alltså betraktas som en följdriktig fortsättning på de under de senare åren vidtagna skolorganisatoriska åtgärderna och är ägnat att stärka sambandet mellan folkskolan och läroverken till fördel för båda dessa skolformer.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag mig böra i princip biträda föreliggande förslag.

Även i detaljerna synes utredningsmannens förslag kunna i det väsentliga följas. Då intagningen vid läroverken skall ske på grundval av vitsorden från folkskolan och både folkskola och läroverk på grund härav hava intresse av att förfarandet även i enskildheterna fungerar tillfredsställande, har det syntts den sakkunnige lämpligt, att en särskild för varje läroverk tillsatt intagningsnämnd skall avgöra, vilka av de

sökande som skola godkännas och intagas vid läroverket. Nämnden skulle bestå av fem ledamöter, av vilka tre skulle representera läroverket och två folkskolan. Detta förslag torde kunna i huvudsak biträdas. Det ökade samarbete mellan folkskola och läroverk, som ernås om sådana nämnder inrättas, tillmäter jag stor betydelse med hänsyn till folkskolans karaktär av bottenskola. Ifrågavarande samarbete bör i framtiden ytterligare stärkas och utvidgas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter rörande nämndernas sammansättning och arbetsuppgifter, varvid landsbygdens intressen vid ledamotsnomineringen synas böra vinna beaktande i högre grad än som skulle bliva fallet vid ett bifall till sakkunnigeförslaget i oförändrat skick. Nämndens ledamöter torde icke böra närvara vid eventuellt förekommande inträdesprov, och vägande skäl synas mig jämväl hava anförts för en begränsning av mandattidens längd.

Jämväl utredningsmannens förslag i vad avser intagningsförfarandets detaljer i övrigt torde kunna i stort sett tillstyrkas. Vissa skäl synas mig tala för en höjning av den betygsnivå, som enligt förslaget skulle medföra rätt att utan särskild prövning erhålla elevplats vid läroverk. Jag anser mig emellertid icke böra nu fatta slutlig ståndpunkt i denna fråga eller beträffande detaljerna i övrigt i det föreliggande förslaget.

Det är uppenbart och har också av den sakkunnige betonats, att ett genomförande av förslaget ställer relativt större krav på tillförlitligheten hos de i folkskolan tillämpade betygsnormerna och meddelade vitsorden än tidigare varit fallet. Utredningsmannen har med instämmande av vederbörande remissinstanser kommit till den uppfattningen, att förhållandena i detta hänseende icke för närvarande äro helt tillfredsställande och har framlagt förslag till åtgärder i syfte att ernå en jämnare och tillförligare betygssstandard i folkskolan. Även oavsett den omläggning av intagningsförfarandet vid de allmänna läroverken, som här är på tal, synes det mig önskvärt, att berörda spörsmål göres till föremål för närmare omprövning, och det är min avsikt att inom den närmaste framtiden på grundval av utredningsmannens i ämnet framlagda förslag underställa Kungl. Maj:t frågan om åtgärder för reformering av betygssättningen i folkskolan. I likhet med utredningsmannen utgår jag från att det icke är tillrådligt att, innan åtgärder i detta hänseende vidtagits och dessa åtgärder avsatt påtagbara resultat, genomföra en definitiv omläggning av intagningsförfarandet.

Däremot finner jag de förhållanden, som nyss berörts, icke utgöra hinder för att ett intagningsförfarande, tillrättalagt efter de i det föregående angivna riktlinjerna, i begränsad omfattning genomföres redan nu i avsikt att erhålla erfarenheter rörande det nya systemets lämplighet i det hela och i fråga om vissa detaljer. Nackdelarna med den nuvarande betygssättningen i folkskolan böra enligt min mening icke överdrivas — i detta avseende lägger jag vikt vid utredningsmannens på omfattande undersökningar grundade uppfattning, att de nuvarande folkskolebetygen kunna i urvalshänseende väl mäta sig med provningsbetygen — och det bör jämväl beaktas, att möjligheter erbjuda sig att vid ett partiellt genomförande av det ändrade intagningsförfarandet skapa vissa korrektiv mot eventuellt förekommande ojämnheter i betygssättningen vid de folkskolor, vilkas elever komma i fråga för intagning enligt det nya systemet. Detta kan ske exempelvis genom att låta intagningsnämnderna noggrannare än eljest skulle varit fallet förskaffa sig kännedom om de förhållanden, som påverka intagningsresultatet.

Med ledning av de erfarenheter, som vinnas vid ifrågavarande partiella omdaning av intagningsförfarandet, bör framdeles ställning tagas till lämpligheten av att som en generell anordning för alla de läroanstalter, varom här är fråga, föreskriva ett intagningsförfarande av i det föregående antydd art. En uppfattning om åtgärdernas betydelse i urvalshänseende torde kunna ernås redan efter ett eller annat år och en uppfattning om deras återverkan på arbetsförhållandena i folkskolan om två å tre år.

I detta sammanhang må erinras, att skolöverstyrelsen i sitt yttrande uppehållit sig vid frågan om de ifrågasatta åtgärdernas inverkan på elevfrekvensen vid läroverken och från vissa utgångspunkter kommit till den uppfattningen, att antalet parallellavdelningar vid läroverken skulle behöva avsevärt ökas, om det nya intagningsförfarandet bleve regel. Såvitt jag kan bedöma är den befarade ansvällningen av läroverksorganisationen i hög grad beroende av vilka minimifordringar i betygshänseende, som uppställas som villkor för att inträdessökande skall utan särskild prövning vinna inträde i läroverk. Överstyrelsens beräkningar rörande ökningen av antalet parallellavdelningar vila också på förutsättningen, att nuvarande praxis i fråga om upprättande av nya parallellavdelningar bibehålles orubbad. Med den ståndpunkt jag i det föregående intagit saknar jag anledning att närmare ingå på den av överstyrelsen berörda frågan. Jag vill emellertid framhålla lämpligheten, icke minst ur de nu berörda synpunkterna, av att de av mig förordade partiella anordningarna komma till stånd, och vill även betona önskvärdheten av att denna verksamhet anordnas på så sätt, att en uppfattning erhålles om huru exempelvis elevtillströmningen påverkas av beskaffenheten av de betygskvalifikationer, som uppställas som villkor för provningsfritt inträde vid läroverk. Vid vissa av de läroanstalter, vid vilka försök anordnas, torde böra som minimifordran för provningsfritt inträde gälla förslagsvis den av utredningsmannen angivna betygsnivån, vid andra läroanstalter den av skolöverstyrelsen ifrågasatta och vid åter andra den av en reservant inom överstyrelsen förordade. Någon modifikation i de nu gällande grunderna för uppdelning av klass i parallellavdelningar anser jag mig icke böra ifrågasätta.

Det torde vara tillfyllest, om ändrat intagningsförfarande under budgetåret 1939/40 kommer till stånd vid högst 25 allmänna läroverk. Det är önskvärt, att sådana anordningar vidtagas även vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor, och jag föreslår fördenskull, att så under nästa budgetår sker vid fyra kommunala flickskolor, tre kommunala mellanskolor och en praktisk mellanskola. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen bestämma, vilka skolor som skola tagas i anspråk för berörda ändamål. Härvid bör givetvis tillses, att skolor av olika storlek och karaktär utnyttjas.

I fråga om kostnaderna för intagningsnämndernas verksamhet anser jag i likhet med den sakkunnige, att särskild ersättning bör utgå till nämndens samtliga ledamöter, alldenstund en del av arbetet kan behöva utföras under ferierna. Men hänsyn till den skiftande arbetsbörda, som kommer att åvila olika nämnder, har jag i likhet med statskontoret övertygats om lämpligheten av att ersättningen utgår enligt de grunder, som meddelats i kungörelsen den 29 augusti 1921 (nr 517) med vissa bestämmelser angående kommittéer, alltså med visst belopp för sammanträdesdag. Det arbete, som kommer att åvila nämnderna, synes även under de första åren i regel icke bliva

av vidlyftigare beskaffenhet än att det bör kunna utföras vid ett enda eller ett fåtal sammanträden, detta dock under förutsättning att det förberedande arbetet verkställles genom försorg av rektor i dennes egenskap av nämndens ordförande. För detta arbete synes rektor icke böra tillerkännas särskild ersättning. Jag förutsätter, att till nämndens ledamöter i förekommande fall utgå jämväl ersättning för mistade löneförmåner och reseersättning enligt de grunder, som angivits i berörda kungörelse. Medel till ersättning till sekreterare synas mig icke böra ställas till förfogande.

I likhet med skolöverstyrelsen och i viss mån även statskontoret anser jag mig icke kunna tillstyrka, att kostnaderna för nämndernas verksamhet bestridas medelst anmälningsavgifter. Ifrågavarande kostnader böra lämpligen täckas medelst statsmedel. Under förutsättning att varje intagningsnämnd kommer att bestå av fem ledamöter och under antagande att i genomsnitt två sammanträden per år erfordras för varje nämnd, kunna arvodeskostnaderna uppskattas till sammanlagt högst omkring 4,000 kronor. Härtill böra läggas eventuellt ifrågakommande kostnader för reseersättningar och avstädda löneförmåner. Sannolikheten talar för att dessa kostnader kunna jämte arvodeskostnaderna rymmas inom ramen av ett anslag av 10,000 kronor. Lämpligen bör detta anslag anvisas såsom reservationsanslag.

Såsom av den sakkunniges utredning framgår, innesluter den föreliggande frågan åtskilliga detaljproblem av beskaffenhet att falla under Kungl. Maj:ts bestämmande. Därest riksdagen anvisar nyssnämnda anslag, torde Kungl. Maj:t framdeles på förslag av skolöverstyrelsen böra meddela föreskrifter i ämnet.

Den i ärendet verkställda utredningen har givit vid handen, att goda skäl kunna anföras för ett avskaffande av de nuvarande proven för inträdessökande från folkskolan till de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. Då folkskolan befunnits lämplig som grundskola för den högre undervisningen, är det givetvis önskvärt att de vitsord, som utdelas i folkskolan, kunna godtagas som mätare på folkskolelevernas kunskapsnivå och förutsättningar för fortsatta studier. Ett avskaffande av ifrågavarande inträdesprov och införandet av de föreslagna intagningsnämnderna torde kunna leda till ett starkare och mera utvidgat samarbete mellan folkskola och läroverk, något som ur olika synpunkter är eftersträvansvärt. Av den föreliggande sakkunnigutredningen framgår även, att resultaten av verkställda jämförelser mellan intagning i läroverk på grundval av provnings- eller folkskolebetyg peka i riktning mot att de senare skulle erbjudit i stort sett lika god ledning som de förra.

Ehuru alltså åtskilliga skäl tala för en definitiv omläggning av intagningsförfarandet i huvudsaklig enlighet med de av den sakkunnige uppdragna riktlinjerna, synes detta för närvarande icke låta sig göra med hänsyn till den rådande ojämnheten beträffande de i folkskolan tillämpade betygsnormerna. Ett realiserande av den sakkunniges förslag måste nämligen bygga på en tillförlitlig och jämn betygsstandard i folkskolan. Departementschefen har också, med understrykande av dessa synpunkter, framhållit önsk-

Utskottet.

vårdheten av att detta spörsmål göres till föremål för närmare omprövning och ställer i utsikt vidtagandet av åtgärder i syfte att ernå en reformering av betygssättningen i folkskolan. Innan dessa åtgärder vidtagits och avsatt påtagliga resultat har departementschefen icke ansett det tillrådligt att förorda ett genomförande i full utsträckning av sakkunnigförslaget. Utskottet delar denna uppfattning och vill för sin del framhålla lämpligheten av att försök komma till stånd med de ifrågasatta standardproven för folkskolan.

I motsats till vad i de förevarande motionerna I: 235 och II: 364 göres gällande anser utskottet i likhet med departementschefen hinder icke böra möta att, i avvaktan på resultatet av de i utsikt ställda åtgärderna för standardisering av folkskolebetygen och såsom ett led i syfte att nå fram till detta önskemål, ett ändrat intagningsförfarande försöksvis kommer i tillämpning vid vissa läroanstalter. Utskottet har därför icke något att erinra mot departementschefens förslag att under nästa budgetår vid högst 25 allmänna läroverk, fyra kommunala flickskolor, tre kommunala mellanskolor och en praktisk mellanskola försök anordnas med provningsfritt inträde för elever från folkskolan. Såsom departementschefen betonat, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen bestämma vilka skolor, som skola tagas i anspråk för berörda ändamål, varvid det givetvis bör tillses, att skolor av olika slag och karaktär bliva utnyttjade. Utskottet har icke heller något att erinra mot att vid dessa läroanstalter såsom minimifordran för provningsfritt inträde få gälla olika normer, eller alltså vid vissa läroverk den av utredningsmannen angivna betygsnivån, vid andra läroanstalter den av skolöverstyrelsen ifrågasatta och vid åter andra den av en reservant inom överstyrelsen förordade. Utskottet vill dock ifrågasätta om icke vid vissa av ifrågavarande läroanstalter försök böra anställas med ett intagningsförfarande, utgörande en kombination mellan intagningsprov och intagning på grundval av folkskolbetyg.

Utskottet får i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på, att därest det ändrade intagningsförfarandet kommer att påverka elevtillströmningen till de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter i höjande riktning — något varom erfarenhet torde vinnas genom försöksverksamheten vid ovannämnda läroanstalter — lämpligheten av att inskränka rätten till kvarsittning i realskolans första klass torde böra tagas i övervägande. Skolöverstyrelsen har även i sitt i ärendet avgivna yttrande berört denna fråga och utskottet anser skäl föreligga för närmare prövning av densamma i syfte att därigenom ernå en utgallring av de elever, som uppenbart visa sig olämpliga för studier vid allmänt läroverk.

Emot departementschefens förslag beträffande intagningsnämnderna, deras sammansättning och ersättningsgrunderna för deras verksamhet har utskottet icke funnit något att erinra. I likhet med departementschefen anser utskottet kostnaderna för nämndernas verksamhet böra bestridas av

statsmedel. Utskottet finner det för nästa budgetår beräknade anslagsbeloppet, 10,000 kronor, väl avvägt och anser med hänsyn till att intagningsnämnderna sannolikt komma att träda i verksamhet först under våren 1940 lämpligt, att anslaget erhåller reservationsanslags natur.

Utskottet, som icke heller i övrigt funnit något att invända mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag, ställer sig alltså avvisande till de motionsvis framställda yrkandena. Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Bergmans samt herrar Tengströms och Dahlbäckes ovannämnda motioner (I: 235 och II: 364), till *Intagningsnämnder vid vissa allmänna läroverk m. fj. läroanstalter* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 10,000 kronor.

Stockholm den 28 april 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Grünebo, Olof Olsson, Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson, Nilsson* i Landeryd, *Bergström, Pauli, Ström* i Lidköping, *Carlström, von Heland, Andersson* i Rixö och *Bergman*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock, Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde, *Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskilstuna, *Närlinge, Ward, Lindberg* i Umeå, *Weijne, Andersson* i Södergård, *Åqvist* och *Mårtensson*.

Reservationer:

1) av herrar *Bergman* och *Åqvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort erhålla följande lydelse:

»Enligt utskottets mening bör en så genomgripande ändring av intagningsvillkoren vid de allmänna läroverken som inträdesprövningarnas slopande för en stor kategori inträdessökande, däremot icke för andra (bland annat icke för elever, som komma från sådana flerstädes på landsbygden förekommande folkskolor som icke äro att hänföra till folkskolans huvudformer), ej företagas utan att en allsidig undersökning visat den föreslagna åtgärdens nödvändighet och rättvisa. Frågan har flera gånger tidigare varit underställd officiell prövning och då alltid avgjorts så, att inträdesprov bibehållits. Till detta resultat kom den stora skolkommissionen av 1918 och likaledes 1924 års skolsakkunniga, ävensom riksdagen 1927, dock med viss modifikation beträffande ämnena. I nämnda riksdags på bottenskolegrund-satsen vilande beslut heter det bland annat: 'Riksdagen har icke kunnat ansluta sig till principen, att realskolan bör utan inträdesprövning stå öppen

för alla lärjungar, vilka enbart genom betyg från anknytningsklass i någon av folkskolans huvudformer styrkt sig besitta det kunskapsmått, som är stadgat för inträde i realskolan'. Beslutet innebar bifall till Kungl. Maj:ts förslag om prövning i modersmålet och räkning såsom de mest vägledande ämnena vid bedömandet av inträdeskompetensen när det gällde nyssnämnda inträdessökande. Vid den senaste utredningen, den som ligger till grund för nu föreliggande proposition, tillkallades 1937 en enda utredningsman, vars inställning *mot* bibehållandet av dessa inträdesprov var känd och som icke tillhörde någon av de kategorier, vilka ägde närmaste erfarenhet i saken, nämligen läroverkens och folkskolans lärare. Denne utredningsman, som emellertid på ett ingående och omsorgsfullt sätt utfört sitt uppdrag, erkänner oförbehållsamt att det material, som stått honom till buds, varit ofullständigt och svårbedömbart, och han fäller sitt sammanfattande omdöme med erkännansvärd varsamhet, då han säger att 'undersökningarna i viss mån lett därefter, att det kan ifrågasättas huruvida inträdesprövning är nödvändig för sökande från folkskolan'. (Hans förslag, vilket i huvudsak godtogs av departementschefen, innebär dock, som ovan nämnts, icke frihet från inträdesprov för andra folkskolelever än i huvudsak sådana som ha tillfredsställande betyg från folkskolans huvudformer. Vissa landsbygders folkskolelever bli härmed undantagna. Rättvisast vore väl dock att alla finge genom provens allmänna bibehållande lika chans att visa sin duglighet. Eleverna rå ju icke för till vilken form av folkskola de varit hänvisade.) Ännu större betänksamhet framlyser i ett stort antal av de uttalanden som ingått från remisskorporationerna, även sådana som mer eller mindre tillstyrkt förslaget. Mycket belysande är i detta avseende vad kungl. skolöverstyrelsen yttrar. 'För egen del tillstyrker överstyrelsen den sakkunniges förslag under förutsättning att nya parallellavdelningar i mån av behov upprättas, så att gallringen vid inträdet i de allmänna läroverken blir relativt obetydlig', heter det. Skolöverstyrelsen finner vidare den föreliggande 'utredningens största brist ligga däri att den standardisering av folkskolbetygen, som torde vara en viktig förutsättning för att den föreslagna intagningsmekanismen skulle fungera i överensstämmelse med förslagsställarens intentioner, har måst ställas på framtiden som en uppgift för ett kommande kommittéarbete'. Dessutom kritiserar överstyrelsen flera detaljer i förslaget och beklagar den sänkning av kunskapsnivån, som den förutser som en följd. När överstyrelsen det oaktat ger en viss tveksam och på flera punkter reserverad tillstyrkan, så sker det med de två ovan antydda förbehållen: 1) det allmännas villighet att bekosta nya parallellavdelningar så att de, som under de nya förutsättningarna efter folkskolbetygen söka, kunna komma in utan någon mera avsevärd gallring; 2) standardisering och likvärdighet i de från olika folkskolor och av olika lärare givna betygen.

Det första villkoret är av ekonomisk natur, och helt naturligt avböjer

statsrådet att ge några framtidsutfästelser i detta avseende. Under förutsättning att skolan ej kan väntas bereda plats utan gallring, uppstår det vanskligaste problemet: är det möjligt att med rättvisa mot de inträdessökande bestämma vilka som skola avvisas, om man väsentligen har att hålla sig till de av olika lärare efter olika normer i olika folkskolor givna betygen? Det är denna allvarliga vansklighet, som hittills alltid lett till det ofrånkomliga resultatet att proven måste bibehållas såsom det gallrings-sätt, som erbjuder det enhetligaste och därigenom relativt rättvisaste bedömandet. Mycket belysande är vad utredningsmannen yttrar enligt propositionens referat (sid. 15): 'Med hänsyn till inträdesprovets återverkningar på folkskolan skulle man hava väntat, att folkskolans lärare på frågan om de önskat inträdesprovets bibehållande i allmänhet svarat nej. Emellertid hade endast en mindre del eller 15 procent av de tillfrågade 1,199 lärarna lämnat detta svar, medan återstoden svarat ja. Majoriteten av dessa lärare hade även nekande besvarat frågan om folkskolans betyg skulle kunna läggas till grund för intagningen i läroverken, enär folkskolans betyg gåves efter alltför växlande grunder.'

Vad i detta yttrande antydes om provens inverkan på folkskolan hänför sig till vissa uttalanden härom som utredningsmannen förut anfört: vissa gynnsamma verkningar hade konstaterats, såsom förbättring av räkne- och rättstavningskickligheten, men även vissa ogynnsamma, bland vilka påtalas en viss ökning av folkskolans arbetsbörda, en viss nervositet m. m. Utredningsmannen tyckes anse de ogynnsamma verkningarna övervägande. Det synes utskottet ovisst om denna uppfattning är riktig och om icke de ogynnsamma verkningarna överdrivits. Av utredningen (statens off. utredn. 1938: 29 sid. 44) framgår, att bland statens inspektörer har majoriteten av dem som besvarat frågan funnit de gynnsamma verkningarna övervägande. En annan icke betydelslös synpunkt är den, i vad mån borttagandet av inträdesproven inverkar ogynnsamt på effektiviteten av läroverksundervisningen. Såväl skolöverstyrelsen som andra sakkunniga ha vid olika tillfällen gjort gällande att gallringen blott förflyttas till en senare tidpunkt, i det att kvarsittarnas antal ökas. Ännu viktigare är måhända den synpunkten att man ej bör genom alltför automatiska intagningsvillkor särskilt uppmuntra till inträde på lärda banor, medan tidens behov allt mer hänvisar till praktiska yrken med deras utsikt till snabbare och ofta även ekonomiskt förmånligare utkomst. För den nyssnämnda av de många tillfrågade folkskollärarna konstaterade olikheten i folkskolbetygens valör vill utredningsmannen råda bot genom s. k. standardisering, i det vissa fixerade slag av prov skulle föreskrivas i folkskolorna och bedömas med visst likformigt poängtal o. s. v. i syfte att uppnå enhetlighet och likvärdighet i betygens valör. I propositionens motivering meddelas också, att statsrådet har för avsikt att låta frågan om sådan standardisering närmare utredas. Därom är ej annat än gott att säga. En annan fråga är hur långt man kan komma på denna väg. I varje fall är det en rimlig och, som det

synes utskottet, nödvändig fordran att, innan inträdesproven avskaffas, tillförlitlig erfarenhet vinnes angående möjligheten av en tillfredsställande sådan standardisering. Nu föreslås emellertid i propositionen, att innan sådan utredning ägt rum och innan erfarenhet vunnits angående standardiseringens effektivitet, redan under läsåret 1939/40 vid 25 läroverk, 4 kommunala flickskolor, 3 kommunala mellanskolor och 1 praktisk mellanskola det nya intagningsförfarandet praktiseras med omedelbar effekt i avseende på inträdesrätten. Och därvid skola olika stränga intagningsvillkor gälla på olika ställen, i syfte att pröva vissa under remissbehandlingen framkomna modifieringsförslag. Samtidigt skulle det nuvarande intagningsförfarandet tills vidare fortfara i de övriga läroverken. Det kan väl dock med fog ifrågasättas om det kan vara mot den inträdessökande ungdomen rättvist att på detta sätt tillämpa andra och strängare villkor för somliga än för andra, när det gäller rätten till inträde i samma slags läroanstalter.

I varje fall synes det icke tillrådligt att forcera fram denna sak, innan den förut berörda erfarenheten rörande folkskolbetygens enhetliga valör kunnat vinnas. Även oavsett denna synpunkt synes den nya apparaten med intagningsnämnder, såsom i motionen II: 364 betonats, onödigt byråkratisk och tungrodd, och det torde vara minst sagt ovisst, om den kan komma att anses vara någon i det hela bättre anordning än det nuvarande förfarandet, vars brister böra kunna på enklare sätt avhjälpas under förtroendefull samverkan mellan läroverkens och folkskolans lärare, såsom riksdagen tidigare förordat och vartill säkerligen villighet förefinnes å bägge sidorna. I det förebragta utredningsmaterialet finnas i detta avseende flera uppslag givna från olika håll, och i motionen I: 235 ges ytterligare ett, nämligen att inträdesproven som hittills skulle företagas vid läroverken, men av eller under medverkan av folkskollärare. Utan att taga ställning till de särskilda detaljförslagen anser utskottet dem förtjänta av uppmärksamhet vid fortsatt bearbetning av frågan.

Utskottet föreslår,

att riksdagen må med avslag på Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition och med anledning av motionerna I: 235 och II: 364 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om intagningsförfarandet vid de allmänna läroverken och övriga av propositionen berörda läroanstalter göres till föremål för fortsatt, allsidigare utredning i syfte att finna enkla och praktiska former för i möjligaste mån rättvis procedur under lämplig samverkan mellan folkskolornas och läroverkens lärare, ävensom att, om utredningen därtill föranleder, ny proposition framlägges för en kommande riksdag.»

2) av herr *Magnusson* i Skövde.